

ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА**НАКАЗ**

04.11.2020 № 509

Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству

З метою забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству, керуючись статтею 9 Закону України "Про прокуратуру", **НАКАЗУЮ**:

1. Першим заступникам та заступникам Генерального прокурора, заступнику Генерального прокурора - керівнику Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (з урахуванням вимог частини 5 статті 8 Закону України "Про прокуратуру"), керівникам обласних, місцевих (окружних) прокуратур, відповідних структурних підрозділів забезпечувати здійснення процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів держави у сфері охорони дитинства, додержання прав і свобод дітей, гарантованих Конституцією України, Конвенцією ООН про права дитини, Кримінальним процесуальним кодексом України та законами України, іншими міжнародно-правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. З цією метою комплексно використовувати функції прокуратури щодо організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до вимог закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку, підтримання публічного обвинувачення в суді, представництва інтересів держави в суді в порядку, передбаченому законом, нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи дітей, згідно з вимогами наказів Генерального прокурора з урахуванням особливостей, визначених цим наказом.

3. Вказану діяльність організовувати та здійснювати: в Офісі Генерального прокурора і обласних прокуратурах - підрозділам захисту інтересів дітей та протидії насильству; у місцевих (окружних) прокуратурах - керівникам, їх першим заступникам або заступникам, прокурорам, спеціально уповноваженим керівником на виконання функцій прокуратури щодо захисту інтересів дітей та протидії насильству.

3.1. Безпосереднє виконання функцій прокуратури щодо захисту інтересів дітей та протидії насильству доручати прокурорам, які мають високі моральні, ділові та професійні якості (ювенальні прокурори). Ювенальним прокурорам у найкоротший строк проходити навчання за спеціалізацією в Тренінговому центрі прокурорів України або його регіональних відділеннях з отриманням документа про проходження спеціального навчання.

4. Основними принципами роботи на вказаному напрямі визначити:

- отримання дітьми інформації про їхні права, забезпечення вільного доступу дітей до правосуддя та можливості повідомляти про факти порушення їхніх прав;
- забезпечення найкращих інтересів дитини;
- повагу до гідності дитини та її захист від дискримінації;
- захист дитини від усіх форм насильства, зловживань, включаючи сексуальні, особливо з боку батьків, опікунів (піклувальників) чи інших осіб, які турбуються про дитину, а також її експлуатації.

5. Ювенальним прокурорам забезпечити виконання передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України функцій прокурора у кримінальних провадженнях:

- у сфері охорони дитинства;
- у яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення;
- щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, стосовно особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності.

5.1. Керівнику відповідного органу прокуратури визначити ювенального прокурора:

- у кримінальних провадженнях щодо неповнолітньої особи, у тому числі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо декількох осіб, хоча б одна з яких є неповнолітньою, а також стосовно особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, - з моменту встановлення особи;

- у кримінальних провадженнях у сфері охорони дитинства, а також у яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення, - невідкладно після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, прийняття рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування або зміни повідомлення про підозру.

5.2. У разі створення групи прокурорів у таких провадженнях старшим групи визначати ювенального прокурора.

5.3. За рішенням керівника органу прокуратури включати ювенального прокурора до групи прокурорів, які здійснюють повноваження прокурорів у провадженнях, передбачених пунктом 5.1 цього наказу, про кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією.

5.4. В актуальних, резонансних кримінальних провадженнях, зазначених у пункті 5.1 цього наказу, а також провадженнях щодо особливо тяжких злочинів процесуальне керівництво забезпечувати в межах компетенції підрозділам захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора та обласних прокуратур.

6. При здійсненні повноважень прокурора у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, а також у яких неповнолітня особа залучена до провадження як потерпілий або є особою, права та інтереси якої порушено чи може бути порушено внаслідок вчинення кримінального правопорушення, забезпечувати безумовне виконання вимог Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням положень чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Законів України "Про охорону дитинства", "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей", "Про запобігання та протидію домашньому насильству" та інших нормативно-правових актів.

6.1. Особливу увагу приділяти законності та обґрунтованості затримання неповнолітніх, застосування до них запобіжних заходів. Процесуальним керівникам особисто допитувати неповнолітніх перед вирішенням питання про застосування до них запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

6.2. При допиті дитини, потерпілої від сексуального насильства, враховувати вимоги Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція).

6.3. З метою зменшення негативного психологічного впливу на дитину:

- вживати заходів щодо застосування під час допиту неповнолітньої особи аудіо- та/або відеофіксації слідчих дій;

- активно застосовувати визначену статтею 232 Кримінального процесуального кодексу України можливість здійснення дистанційного досудового розслідування, зокрема проведення допиту неповнолітнього потерпілого, свідка згідно з правилами, передбаченими статтями 225 - 227 цього Кодексу, впізнання осіб чи речей відповідно до статей 228 та 229 цього Кодексу;

- у всіх передбачених законом випадках для захисту прав неповнолітніх потерпілих, свідків звертатись до суду з клопотанням про їх допит поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції згідно зі статтями 352 - 354 Кримінального процесуального кодексу України.

6.4. Перед зверненням до суду з клопотанням про передання неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених під нагляд осіб, визначених у частині першій статті 493 Кримінального процесуального кодексу України, доручати слідчим з'ясування відомостей про особу батьків, опікунів або піклувальників та їхні стосунки з неповнолітніми. Такі клопотання надсилати до суду лише за наявності даних про те, що вказані особи можуть належно здійснювати нагляд за неповнолітніми, раніше не притягувалися до відповідальності за невиконання обов'язків щодо виховання та догляду за дітьми і за інші правопорушення стосовно дітей.

6.5. Вживати заходів щодо роз'яснення неповнолітнім підозрюваним і потерпілим, їх законним представникам права на укладання угод про примирення. За наявності підстав ініціювати укладання угод про визнання винуватості. При цьому ретельно з'ясувати питання про відсутність примусу в будь-якій формі до укладання угод неповнолітніми підозрюваними та потерпілими, реальне усвідомлення ними передбачених законом наслідків таких дій, зокрема обов'язку відшкодування матеріальної шкоди, обмеження права на оскарження вироків.

6.6. За наявності законних підстав сприяти ранньому виведенню із кримінального процесу неповнолітніх, які вчинили кримінальні проступки або нетяжкі злочини, шляхом звернення до суду з клопотаннями про звільнення від кримінальної відповідальності та про застосування примусових заходів виховного характеру.

6.7. Забезпечувати неповнолітній особі, чії права та інтереси внаслідок вчинення кримінального правопорушення порушено чи може бути порушено, можливість безпосередньо звернутися із заявою або повідомленням про вчинення кримінального правопорушення до органу, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і користуватися у визначених законом випадках процесуальними правами потерпілого та заявника відповідно.

6.8. Вживати заходів щодо притягнення до передбаченої законодавством відповідальності осіб, які втягнули неповнолітніх у кримінально протиправну діяльність, пияцтво, проституцію, вживання наркотичних засобів тощо. У кожному випадку вчинення неповнолітнім кримінального правопорушення з'ясувати можливість його втягнення у протиправну діяльність.

6.9. Забезпечувати вжиття заходів щодо виявлення можливого негативного впливу на дитину повнолітніми особами внаслідок домашнього, сексуального насильства, злісного невиконання обов'язків із догляду за дитиною, зловживання опікунськими правами, що призвело до вчинення нею кримінального правопорушення.

7. Особливу увагу приділяти повноті реалізації прав неповнолітніх потерпілих у кримінальному провадженні, використанню передбачених кримінальним процесуальним законодавством додаткових гарантій. Застосовувати процесуальні повноваження з метою недопущення шкоди їхнім інтересам, зокрема шляхом обмеження участі певних осіб у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунення від участі у кримінальному провадженні, ініціювання заміни законного представника, якщо дії чи інтереси останнього суперечать інтересам особи, яку він представляє.

8. Ювенальним прокурорам підтримувати публічне обвинувачення, забезпечувати участь у розгляді клопотань про звільнення осіб від кримінальної відповідальності, застосування, продовження, зміну або припинення примусових заходів медичного та виховного характеру, у судовому провадженні за нововиявленими або виключними обставинами, під час вирішення питань про застосування амністії та пов'язаних із виконанням судових рішень, відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

8.1. При орієнтуванні суду щодо призначення покарання неповнолітньому дотримуватися вимог статей 98 - 103 Кримінального кодексу України про врахування умов його життя та виховання, впливу дорослих, рівня розвитку та інших особливостей особи неповнолітнього, брати до уваги досудову доповідь. За наявності підстав, передбачених законом, насамперед розглядати питання про можливість звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів виховного характеру, призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

8.2. У разі здійснення повноважень прокурора у конкретному кримінальному провадженні прокурором підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству обласної прокуратури забезпечувати його участь у судовому провадженні у першій та апеляційній інстанціях. За власною ініціативою або за дорученням Офісу Генерального прокурора такому прокурору брати участь у судовому розгляді в суді касаційної інстанції.

8.3. Керівникам прокуратур, їх першим заступникам та заступникам копію касаційної скарги не пізніше ніж за 5 днів до закінчення строку на касаційне оскарження направляти до Офісу Генерального прокурора, у тому числі засобами електронного зв'язку.

8.4. Участь у розгляді Верховним Судом касаційних скарг на судові рішення в кримінальних провадженнях, заяв про перегляд судових рішень забезпечувати підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора.

У разі здійснення прокурором підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора повноважень прокурора у конкретному кримінальному провадженні забезпечувати його участь у судовому провадженні у першій, апеляційній та касаційній інстанціях.

9. Ювенальним прокурорам забезпечувати нагляд за додержанням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, пов'язану зі здійсненням повноважень щодо запобігання, виявлення і припинення кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, що стосуються прав та інтересів неповнолітніх, а також у сфері охорони дитинства, розшуку осіб, які їх вчинили та переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутніх дітей, з урахуванням особливостей, визначених наказом Генерального прокурора про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів про оперативно-розшукову діяльність.

10. З метою протидії злочинності серед неповнолітніх та щодо них, а також у сфері охорони дитинства, розробки і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та запобігання кримінально протиправним проявам у сфері охорони дитинства, усунення причин та умов, що їм сприяли, активно застосовувати координаційні повноваження.

11. Керівникам обласних прокуратур розмежовувати повноваження між підрозділами захисту інтересів дітей та протидії насильству і місцевими (окружними) прокуратурами щодо організації нагляду за додержанням законів та прав неповнолітніх у виховних колоніях, установах для попереднього ув'язнення, місцях тримання затриманих, спеціальних навчально-виховних закладах, будинках дитини при виправних колоніях з урахуванням підпорядкованості та місцезнаходження таких закладів.

11.1. Забезпечити здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи дітей, у кімнатах для затриманих, ізоляторах тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках для дітей органів Національної поліції України; слідчих ізоляторах, арештних домах, виховних колоніях; будинках дитини при виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України; пунктах тимчасового тримання та спеціально обладнаних приміщеннях, призначених для тримання осіб, затриманих в адміністративному порядку, органів Державної прикордонної служби України; пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, Державної міграційної служби України; закладах для проведення стаціонарної судово-психіатричної експертизи особам, які тримаються під вартою; відділеннях психіатричних лікарень зі звичайним, посиленням і суворим наглядом; підрозділах органів пробації; службах у справах дітей та підрозділах органів поліції, які здійснюють діяльність, пов'язану з виконанням судових рішень у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх; школі і професійному училищі соціальної реабілітації та на інших підприємствах, установах, організаціях, підпорядкованих центральним органам виконавчої влади.

11.2. Нагляд за додержанням законів у зазначених органах та установах здійснювати шляхом проведення регулярних перевірок і за наявності звернень громадян, юридичних осіб, громадських та правозахисних організацій, звернень і запитів народних депутатів України та депутатів місцевих рад, публікацій у засобах масової інформації, інших повідомлень щодо можливих порушень прав і свобод неповнолітніх.

11.3. Особливу увагу приділяти стану соціально-виховної роботи з неповнолітніми, засудженими до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, додержанню прав ув'язнених і засуджених неповнолітніх на гуманне ставлення, правову допомогу, освіту, соціальний захист та охорону здоров'я, працю та її охорону з урахуванням їхнього віку і рівня розвитку.

11.4. Під час перевірок слідчих ізоляторів та виховних колоній звертати увагу на законність застосованих до дітей дисциплінарних стягнень. За кожним фактом поміщення неповнолітнього до дисциплінарного приміщення впродовж доби з дня застосування такого заходу перевіряти його законність, про що складати обґрунтований висновок, який невідкладно направляти до прокуратури вищого рівня.

11.5. Керівникам обласних і місцевих (окружних) прокуратур систематично проводити особистий прийом неповнолітніх, які тримаються у слідчих ізоляторах та виховних колоніях, приймальниках-розподільниках для дітей, школах і професійних училищах соціальної реабілітації.

11.6. Нагляд за додержанням законів при застосуванні до дітей заходів впливу за адміністративні правопорушення здійснювати в межах повноважень, передбачених статтею 26 Закону України "Про прокуратуру", шляхом проведення перевірок, моніторингу судових рішень і рішень адміністративних органів, внесення письмових вказівок та оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення.

11.7. Копії довідок про результати перевірок у закладах, органах та установах, визначених у пункті 11.1 цього наказу, і документів прокурорського реагування впродовж п'яти робочих днів із дати їх складання (внесення) надсилати до підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству прокуратури вищого рівня.

12. У випадках та порядку, передбачених законом, здійснювати представницьку діяльність у сфері охорони дитинства щодо захисту інтересів держави з метою забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дітей та захисту їхніх прав.

12.1. При здійсненні представництва особливу увагу приділяти питанням:

- забезпечення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень прав та обов'язків щодо організації охорони дитинства, розроблення і здійснення державних, галузевих та інших програм, спрямованих на поліпшення становища дітей, створення, перепрофілювання, реорганізації та ліквідації навчальних, оздоровчих, лікувальних, а також інших закладів для дітей;

- витрачання бюджетних коштів, виділених на реалізацію програм та заходів з охорони дитинства, закупівлю відповідних товарів, робіт і послуг;

- користування та розпорядження органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами владних повноважень майном і землями навчальних, оздоровчих, лікувальних, а також інших закладів для дітей;

- бездіяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, внаслідок якої порушені або існує загроза порушення інтересів держави у сфері охорони дитинства;

- відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок вчинення кримінальних правопорушень у сфері охорони дитинства;

- забезпечення гарантованих державою прав дітей.

12.2. Підрозділам захисту інтересів дітей та протидії насильству обласних прокуратур забезпечувати участь у розгляді справ у місцевих господарських та адміністративних, апеляційних судах за їх місцезнаходженням, а також місцевих загальних судах за позовами, заявами, скаргами і поданнями керівників обласних прокуратур, їх перших заступників та заступників.

12.3. Підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора забезпечувати участь у розгляді Верховним Судом касаційних скарг на судові рішення у цивільних, господарських та адміністративних справах (провадженнях), заяв про перегляд судових рішень.

У межах компетенції брати участь у розгляді в судах першої та апеляційної інстанцій позовів, заяв, скарг, клопотань Генерального прокурора, його перших заступників та заступників, а за їх письмовим дорученням - підрозділам захисту інтересів дітей та протидії насильству обласних прокуратур.

13. Копію ухвали суду касаційної інстанції про відкриття касаційного провадження або про відмову у відкритті касаційного провадження, надіслану прокурору як особі, яка подала касаційну скаргу або заяву про перегляд судового рішення Верховним Судом, або як учаснику судового провадження, направляти впродовж доби до підрозділу захисту інтересів дітей та протидії насильству Офісу Генерального прокурора для забезпечення участі у відповідних провадженнях із перегляду судових рішень.

14. У випадках вчинення неповнолітніми та щодо них тяжких або особливо тяжких злочинів, загибелі дітей, масових захворювань, інших кримінальних правопорушень у сфері охорони дитинства, які набули суспільного резонансу, а також заподіяння неповнолітнім тілесних ушкоджень у місцях несвободи та їх втечі з них керівникам прокуратур, їх першим заступникам або заступникам згідно з розподілом обов'язків невідкладно інформувати підрозділ захисту інтересів дітей та протидії насильству прокуратури вищого рівня про вжиті в межах компетенції заходи.

15. З метою ефективного реагування та невідкладної організації досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми і щодо них або у сфері охорони дитинства, постійно здійснювати моніторинг засобів масової інформації та інших медіаресурсів.

16. Результати діяльності органів прокуратури у сфері охорони дитинства висвітлювати в загальнодержавних і місцевих засобах масової інформації та на офіційних вебсайтах органів прокуратури.

Не допускати надання або оприлюднення персональних даних дитини та будь-якої іншої інформації, яка може розкрити або опосередковано уможливити розкриття її особи, у тому числі зображення, детального опису дитини або її сім'ї, аудіо- та відеозаписів тощо.

Забезпечити надання актуальної інформації про результати розслідування кримінальних проваджень, що викликають значний суспільний інтерес, із дотриманням презумпції невинуватості, збереження таємниці досудового розслідування та захисту персональних даних осіб, які є учасниками таких проваджень.

17. Основними критеріями оцінки ефективності роботи на цьому напрямі вважати:

- забезпечення ефективного доступу дітей до правосуддя та відповідного поведіння з ними на будь-якій його стадії;

- повноту охорони прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх учасників кримінального провадження;

- недопущення фактів незаконного затримання та обрання запобіжних заходів, притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх;

- забезпечення в межах повноважень швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень, у яких діти є потерпілими або підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні кримінальних правопорушень, а також тих, у яких суспільно небезпечне діяння вчинено особою, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, із застосуванням процедур, що враховують вік, рівень розвитку та інтереси неповнолітніх;

- реальне поновлення прав неповнолітніх ув'язнених і засуджених на належні умови перебування в місцях несвободи, на освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення, проведення швидкої, повної і неупередженої перевірки інформації про їх катування, жорстоке, нелюдське чи таке, що принижує гідність, поведіння або покарання;

- належне, своєчасне та обґрунтоване застосування представницьких повноважень щодо усунення порушень інтересів держави у сфері охорони дитинства, реального захисту прав та інтересів, відшкодування завданих збитків (шкоди).

18. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Генерального прокурора України від 6 грудня 2014 року № 16гн "Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей".

19. Контроль за виконанням цього наказу покласти на перших заступників та заступників Генерального прокурора, заступника Генерального прокурора - керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керівників обласних, місцевих (окружних) прокуратур.

Генеральний прокурор

І. Венедіктова

{Текст взято з сайту Офісу Генерального прокурора <http://www.gp.gov.ua>}

Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству

Наказ; Офіс Генерального прокурора від 04.11.2020 № 509

Прийняття від **04.11.2020**

Постійна адреса:

<https://zakon.rada.gov.ua/go/v0509905-20>

Законодавство України
станом на 07.12.2024

чинний

v0509905-20

Публікації документа

- Оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів державної влади України від 05.11.2020